

4 ASO Periode 4

Brieven van de apostelen

Leven als christen elke dag

1. Doelstellingen

1. De leerlingen geven weer welke brieven de *pastorale brieven* worden genoemd en waarom.
2. De leerlingen vertellen hoe Paulus omging met de slaaf Onesimus.
3. De leerlingen beschrijven hoe Timoteüs door Paulus werd gecoacht.
4. De leerlingen bespreken de relatie tussen Paulus en zijn medewerkers.
5. De leerlingen schetsen kort de achtergrond van de *algemene brieven* in het Nieuwe Testament.
6. De leerlingen verklaren waarom Maarten Luther de brief van Jakobus ‘een strooien brief’ heeft genoemd.
7. De leerlingen geven voorbeelden van praktische aanbevelingen die Jakobus doet.
8. De leerlingen geven weer aan de hand van de brief van Jakobus, hoe met mensen in armoede moet worden omgegaan.
9. De leerlingen beschrijven hoe in de brieven van Petrus over het lijden en troost wordt gesproken.
10. De leerlingen verklaren het begrip liefde (agapè) in de eerste brief van Johannes.
11. De leerlingen lichten de bezorgdheid toe die in de brief van Judas tot uitdrukking komt.
12. De leerlingen beschrijven hoe Petrus de verhouding tussen man en vrouw binnen het huwelijk ziet.
13. De leerlingen belichten de belangrijke rol die vrouwen speelden in de eerste gemeenten.

2. Schema

4 ASO periode 4 Brieven van de apostelen <i>Leven als christen elke dag</i>			
Leefwereld	Bijbel	Thema	Attitude
Relaties	Timoteüs	Paulus en Timoteüs	Inlevingsvermogen
Coaching	Filemon	Paulus en zijn medewerkers	Verdraagzaamheid
Troost in lijden	Petrus	Doel van de algemene brieven	Volharding
Armoede	1 Johannes		Pastorale houding naar anderen.
	Jacobus	Diaconale houding naar mensen in armoede	Bereidheid tot delen
	Judas	Standvastigheid	
Man en vrouw zijn.	Petrus	Petrus en het huwelijk	Genuanceerd verschillende standpunten kunnen weergeven ivm de verhouding man-vrouw .
		De vrouw in de eerste gemeenten	

3. Invulling

Algemeen doel voor deze periode:

Bij het systematisch doornemen van de Bijbelboeken in de tweede graad zijn we nu terecht gekomen bij *pastorale brieven* (1, 2 Timoteüs, Titus en Filemon) en de *algemene brieven* (Jacobus, 1 en 2 Petrus, 1, 2 en 3 Johannes en Judas). We focussen ons daarbij op het thema ‘leven als christen elke dag’. In de brieven aan Timoteüs wordt gesproken over de manier waarop Timoteüs door Paulus wordt gecoacht. Het advies dat Paulus in de brief geeft over de weggelopen slaaf Onesimus kunnen we lezen in Filemon. Verder wordt de relatie van Paulus tot zijn medewerkers in het algemeen besproken. Hierbij kan de leerkracht zelf voorbeelden ter illustratie kiezen. Na een algemene inleiding over de bedoeling van de *algemene brieven* bekijken we deze brieven aan de hand van een aantal thema’s. Deze thema’s zijn: hoe omgaan met mensen in armoede (n.a.v. Jakobus), liefde (n.a.v. 1 Joh.), lijden en troost. (n.a.v. Petrus) en de positie van de vrouw. Bij de brief van Judas wordt als thema behandeld: de bezorgdheid over de standvastigheid in moeilijke tijden. De beleavingswereld van de leerlingen is bij dit alles nooit ver weg maar vormt telkens ons startpunt.

Week 1: De pastorale brieven van Paulus en Onesimus

DS 1 en 2

1. De leerlingen kunnen weergeven welke brieven de *pastorale brieven* worden genoemd en waarom.
2. De leerlingen vertellen hoe Paulus omging met de slaaf Onesimus.

Toelichting

We starten met een introductie over de *pastorale brieven* van Paulus: 1 Tim., 2 Tim., Titus, en Filemon. Het is niet de bedoeling dat elke brief gedetailleerd behandeld wordt. Aan de leerlingen wordt uitgelegd waarom deze brieven pastoraal worden genoemd. De relatie van de schrijver tot de ontvangers van de brief kan aan bod komen.

Vervolgens komt de brief aan Filemon aan de orde. Hier lezen we hoe Paulus de slaaf Onesimus aanbeveelt bij zijn vroegere meester Filemon. Paulus heeft Onesimus leren kennen tijdens zijn gevangenschap. Hij is een weggelopen slaaf. De leerkracht legt de leerling uit wat dat in de maatschappij van die tijd betekende. Onesimus is niet zonder fouten en schulden maar hij is in de gevangenis tot inkeer gekomen. Aangezien Paulus hem zijn kind noemt dat hij in gevangenschap heeft verwekt, is het voor de hand liggend dat Onesimus door zijn ontmoeting met Paulus tot persoonlijk geloof is gekomen. Daarom beveelt Paulus hem opnieuw aan bij Filemon als een goed ‘bruikbare’ slaaf. Onesimus betekent ook ‘de bruikbare’ of ‘de nuttige’. Opvallend is dat Paulus geen aanbeveling doet om Onesimus als slaaf vrij te laten, al doet hij wel een suggestie in deze zin (v. 21). Naar aanleiding van dit gegeven wordt met de leerling gesproken over de sociale en historische context van de slavernij in de maatschappij van die tijd en de vraag waarom de slavernij als een ‘geaccepteerd’ gegeven op verschillende plaatsen in de brieven wordt vermeld. Ook de grote verandering in de relatie tussen heer en slaven door het christendom moet ter sprake komen.

Bijbel

- Filemon is een kleine brief en in zijn geheel te lezen.

Lessuggesties

- De terugkeer (zie Info 1)
- Laat de leerlingen het antwoord van Filemon aan Paulus schrijven in de vorm van een brief.
- Een getuigenis bespreken van iemand die een verandering in zijn leven heeft meegemaakt en hierbij een vergelijking maken met de situatie van Onesimus. Een mogelijkheid is een aflevering bekijken van *De Verandering* (EO, hedendaagse versie).
- De leerlingen zoeken op het internet een antwoord op de volgende vraag: Wat betekende het om een slaaf te zijn in de tijd van het Romeinse rijk?
- Een gesprek houden met de leerlingen over *slavernij in onze tijd*. Hierbij kan gedacht worden aan mensenhandel, prostitutie, etc.
- Bespreken van de rol van christenen bij de afschaffing van de slavernij (William Wilberforce).

Week 2 : Paulus en Timoteüs

Toelichting

DS 3-4

3. De leerlingen beschrijven hoe Timoteüs door Paulus werd gecoacht.
4. De leerlingen bespreken de relatie tussen Paulus en zijn medewerkers

In deze lessen staat de relatie van Paulus met zijn medewerker Timoteüs centraal. Paulus ontmoette Timoteüs, zoon van een Griekse vader en een joodse moeder, in Lystra, waar de jongeman een vooraanstaand lid van de christelijke gemeenschap was. Nadat Paulus hem liet besnijden, werd Timoteüs zijn leerling en naaste medewerker en vergezelde hij de apostel op zijn zendingsreizen (Hand. 16:1-10). Timoteüs was de medeafzender van sommige apostolische brieven (o.a. de brieven aan de Kolossenzen en de Filippenzen) en werd zo nu en dan door de apostel als persoonlijke gezant naar christelijke gemeentes gezonden (1 Kor. 4:17).

Belangrijk om te bespreken met de leerling is de betekenis van de woorden die Paulus over hem uitspreekt: 'mijn kind'. Wat betekent dat 'kind zijn'? En welke adviezen en waarschuwingen geeft Paulus hem om als een goede dienstknecht van Christus te leven? Welke adviezen geeft Paulus hem als het gaat om de levensstijl van de ambtsdragers binnen de gemeente?

Bijbel

1 Tim.1:18
2 Tim.1:2
1 Tim. 3

Lessuggesties

- Laat de leerlingen in Timoteüs opzoeken en noteren welke adviezen Paulus hem geeft om als goed dienstknecht van de Heer te leven. Bespreek vervolgens met de leerlingen wat zij hebben opgeschreven en wat de betekenis hiervan is.
- Laat de leerlingen een toneelstukje opvoeren waarin de een de rol van Paulus speelt en de ander die van Timoteus. Geef als leerkracht aan waar het toneelstukje over moet gaan namelijk de problemen die hij tegenkomt in de gemeente waar hij werkt. Welke adviezen geeft Paulus ?
- Timoteüs wordt door Paulus zijn kind genoemd. Heeft de leerling iemand van wie hij 'kind' zou willen zijn en waarom? En andersom 'is er iemand voor wie hij/zij als een vader/moeder is?'
- Laat de leerlingen een lijstje maken van eigenschappen waar volgens hun mening een predikant of oudste aan moet voldoen. Bespreek dit lijstje daarna met hen waarom zij dit hebben opgeschreven. Laat ook aan de orde komen of hun ideaalbeeld wel altijd te verwerkelijken is.

Week 3: Praktisch christenleven bij Jakobus en de liefde bij Johannes

DS 6-8, 10

6. De leerlingen verklaren waarom Maarten Luther de brief aan Jakobus ‘een strooien brief’ heeft genoemd
7. De leerlingen geven voorbeelden van praktische aanbevelingen die Jakobus doet.
8. De leerlingen geven weer aan de hand van de brief van Jakobus, hoe met mensen in armoede moet worden omgegaan.
10. De leerlingen verklaren het begrip liefde (agapè) in de eerste brief van Johannes.

Toelichting

Aan de leerlingen wordt in de eerste plaats uitgelegd waarom de brief van Jakobus van waarde is voor het leven als christen elke dag. Jakobus geeft duidelijk praktische voorbeelden zoals: ‘Waar jaloezie en egoïsme heersen, vieren wanorde en allerlei kwaad hoogtij (Jakobus 3: 16 en ‘Spreek geen kwaad van elkaar, broeders en zusters’ (Jakobus 4:11) en ‘Als een van u het moeilijk heeft, laat hij bidden; is hij vrolijk, laat hij een loflied zingen. 14 Laat iemand die ziek is de oudsten van de gemeente bij zich roepen; laten ze voor hem bidden en hem met olie zalven in de naam van de Heer’ (Jakobus 5: 13 en 14). Geloof zonder werken is dood (Jakobus 2:17). Er kan een link worden gelegd naar Luthers opvatting dat de brief van Jakobus een strooien brief is omdat de nadruk ligt op praktische werken.

Op het eerste gezicht lijken Jakobus en Paulus elkaar tegen te spreken. Wie beter leest begrijpt dat Paulus’ opvatting van rechtvaardiging door geloof en Jakobus’ uitspraak over geen geloof zonder werken niet met elkaar botsen.

Als voorbeeld van werken die samengaan met het geloof wordt nagedacht over het omgaan met mensen in armoede. In Jakobus 2:15-17 geeft Jakobus een voorbeeld van een dood geloof. De arme in de gemeente wordt met mooie woorden toegesproken zonder dat er in zijn werkelijke noden wordt voorzien. Hierdoor worden de mooie woorden holle klanken zonder enige waarde. Zo is het ook met het geloof. Wanneer dit slechts bestaat uit een overtuiging zonder dat deze overtuiging zichtbaar wordt door daden dan is dit geloof leeg en dood. Met de leerling wordt besproken of hij/zij ook zo’n ervaring heeft. Hoe kan je er voor zorgen dat een dood geloof een levend geloof wordt?

Tijdens het lezen van de brieven van Johannes staan we stil bij het begrip *liefde (agape)*. Wat betekent dit woord (hoogachten, respecteren, waarderen) en hoe kan dit in de praktijk worden gebracht? Het zal niet moeilijk zijn om een link te leggen tussen Johannes en de persoonlijke ervaringen van de leerling.

Het uitgangspunt is het gegeven dat *God liefde is*. Wat betekent dit? Is liefde hetzelfde als *lief zijn*? Omdat God de mensen liefheeft wordt van elke christen verwacht dat hij/zij andere mensen ook liefheeft. Wat betekent dit in de praktijk? Hoe kan een leerling *de liefde toepassen* als er ruzie is? Welk verschil bestaat er tussen *liefde* en *iemand graag zien*? Moet liefde altijd *zelfopofferend* zijn? En als God liefde is, waarom is de wereld dat niet volmaakt en mag het kwaad nog heersen? Hoe verhoudt de liefde van God zich tot de vrijheid van de mens?

Bijbel

Jakobus 2:6

Jakobus 2:15-17

1 Johannes 4: 7-21

Lessuggesties

- De leerlingen noteren op een blad hoe zij, wanneer zij een groot geldbedrag tot hun beschikking zouden hebben, dit geld zouden besteden.
- De leerlingen trekken een lijn op een blad papier. Aan de ene kant schrijven zij alles wat bij hen opkomt als zij denken aan een dood geloof, aan de andere kant alles wat bij hen opkomt als zij denken aan een levend geloof. Hierna bespreekt de leerkracht met de leerlingen wat zij hebben opgeschreven. Deze opdracht kan ook op het schoolbord uitgevoerd worden.
- Laat de leerlingen op internet informatie opzoeken over organisaties die zich wereldwijd inzetten voor mensen in armoede. De leerkracht geeft hierbij de richting aan door de leerlingen vragen te geven waarop zij de antwoorden op het internet moeten zoeken.

Week 4: Petrus en Judas

DS 5, 9, 11

5. De leerlingen schetsen kort de achtergrond van de algemene brieven in het Nieuwe Testament.
9. De leerlingen beschrijven waarom in de brieven van Petrus over het lijden en troost wordt gesproken.
11. De leerlingen lichten de bezorgdheid toe die in de brief van Judas tot uitdrukking komt.

Toelichting

Tijdens deze periode wordt stil gestaan bij de brieven van Petrus en de brief van Judas. De brief van Petrus is gericht aan de gemeenten in Pontus, Galatië, Kappadocië, Asia en Bitynië, gebieden in Klein-Azië. Uit diverse details in de brief blijkt dat de geadresseerden niet-Joden waren. De brieven van Petrus willen bemoedigen in een tijd waarin christenen vervolgd werden. Misschien wordt daarmee bedoeld op christenvervolging van overheidswege maar het is ook goed mogelijk dat de brief verwijst naar uitstoting en vervolging door medeburgers die heidense religies aanhangen en geen begrip kunnen opbrengen voor de nieuwe levensstijl van de christenen. Centraal bij Petrus staat de oproep om te volharden in het lijden. Met de leerling willen we nadenken over dat lijden omwille van het goede en de troost die God kan geven. (hierbij kan een link gelegd worden naar 2 Kor.1:7). Wat betekent het om mee te lijden met anderen die in nood zijn? Wat zou Petrus bedoelen als hij spreekt over het deelnemen aan het lijden van Christus? In de les moet zeker aan de orde komen hoe de leerlingen dit ervaren in hun eigen leven. Raken zij soms in moeilijkheden omdat zij christen zijn en andere keuzes in hun leven maken dan hun klasgenoten. en/of vrienden? Hebben zij ervaringen opgedaan van troost en/of troost geven? Zijdelings kan er ook gesproken worden over pesten en/of gepest worden in het algemeen.

In een ander lesgedeelte wordt stilgestaan bij de brief van Judas. Deze brief is een korte brief zonder specifieke adressering. De schrijver duidt zichzelf aan als Judas, de broer van Jakobus. Hoofdt thema van de brief is de oproep om standvastig te blijven strijden voor het geloof zoals

dat is overgeleverd ondanks alle heersende verwarring, en vast te houden aan wat Jezus' apostelen hebben gezegd.

Deze brief is kort maar omdat er enkele moeilijke passages in staan raden we aan om niet alles te lezen maar om de bespreking te beperken tot Judas' bezorgdheid over de levenswandel van de gelovigen en zijn bemoediging voor hen.

Bijbel

1 Petrus 2:19

1 Petrus 3:8

1 Petrus 4:12-16

1 Petrus 5:8-10

Judas : 17-23

Lessuggesties

- De leerling maakt kennis met het werk van Open Doors (www.opendoors.nl)
- Fragment laten zien uit de film 'Father Damian' als illustratie van iemand die lijdt omwille van zijn keuze Christus te volgen.
- Fragment uit de films 'Bamboe in de winter' of 'Des hommes et des dieux' bespreken over standvastigheid onder vervolging.
- Laat de leerlingen aan de linkerkant van een blad opschrijven op welke verschillende manieren mensen kunnen lijden. Laat hen vervolgens aan de rechterkant opschrijven hoe er troost geboden kan worden in elke afzonderlijke situatie.

Week 5: Vrouwen in de brieven van Petrus en Paulus.

DS 12, 13

12. De leerlingen beschrijven hoe Petrus de verhouding tussen man en vrouw binnen het huwelijk ziet.
13. De leerlingen belichten de belangrijke rol die vrouwen speelden in de eerste gemeenten.

Toelichting

Het lezen van de Bijbel is voor leerlingen niet eenvoudig omdat de Bijbelse leefwereld ver verwijderd is van hun eigen leefwereld. Meisjes zullen het nog moeilijker hebben omdat de man-vrouw-verhouding in het verleden totaal anders was dan vandaag. Er zal dus een vertaalslag nodig zijn om de leerlingen te laten begrijpen hoe de richtlijnen van Petrus over het huwelijk moeten worden begrepen. Daarbij is het belangrijk om elk woord te wegen en het de lading te geven die het toekomt. Zo spreekt 1 Petrus 3:1 over de vrouw die het gezag van haar man moet 'erkennen'. Betekent dit erkennen dat zij slaafs moet navolgen ook als de man domme dingen zegt of doet? Nee, natuurlijk niet. Erkennen betekent precies zoals het 'eren' van de ouders in de Tien Woorden, dat de man het gezag of het gewicht krijgt dat hem toekomt. Bovendien spreekt Petrus over een relatie van een gelovige vrouw met een ongelovige man. Haar erkenning heeft een doel namelijk dat hij wordt gewonnen voor Gods boodschap.

We kijken ook naar de andere kant van het verhaal. Petrus zegt dat mannen op hun beurt ook hun vrouw met respect moeten behandelen (1Petrus 3:7). Hij noemt de vrouw 'broos'. Wat zou Petrus met dat 'broos' bedoelen? De NBG-vertaling *brozer vaatwerk* geeft ons de aanwijzing dat de vrouw als kostbaar moet worden beschouwd: zij is van grote waarde. Daarom ga je er voorzichtig mee om. Het feit dat Petrus ook over respect spreekt impliceert dat hij de vrouw als gelijkwaardig aan de man beschouwt. Zie ook bij Paulus Galaten 3:28!

Wat betekent het vandaag de dag om in een relatie 'respect' voor elkaar te hebben? Hierbij kan met de leerlingen een gesprek worden gevoerd over de vrouw als lustobject in onze maatschappij en vooral in de media waarbij aan bepaalde schoonheidsidealen moet worden voldaan. Hoe vinden de leerlingen zelf dat zij als jongens en meisjes met elkaar zouden moeten omgaan? Hoe gebeurt dit in de klas en op school? De leerkracht maakt de leerlingen duidelijk dat de Bijbel niet tegen seks is. Seksualiteit is een cadeau van God en hierbij horen ook bepaalde lustgevoelens maar je mag van elkaar geen lustobject maken.

De plaats van de vrouw in de gemeente is een gevoelig onderwerp. Het is bij dit onderwerp belangrijk om te beseffen dat leerlingen afkomstig zijn uit verschillende kerken en stromingen. Maar de wereld waarin de leerlingen leven is een wereld waarin er niet mag worden gediscrimineerd en waar geen onderscheid mag worden gemaakt tussen mannelijk en vrouwelijk (opnieuw zie Galaten 3:28!). Het thema komt opnieuw aan de orde in de 3^e graad (doelstelling 1.4 van het thema *Kerk* (6ASO) of *Geloven in je eentje* (6TSO)). Het beste wat we kunnen doen is de leerlingen enkele teksten laten lezen, wat achtergrond-informatie te geven, en de leerlingen dan zelf hun conclusie laten trekken.

Wanneer het gaat om de vrouw binnen de christelijke gemeente denken wij vooral aan de vele vrouwen die Paulus groet en bij name noemt zoals Prisca, Claudia, Chloé, Apfia, Euodia, Syntyche, Ninfas. Wie waren deze vrouwen? Hoe belangrijk waren zij voor de gemeente?

Bijbel

Gal. 3:28: Jood-Griek, slaaf-vrije, man-vrouw

Een keuze (!) uit: 1 Kor.14:34-35, 1 Tim.2:11-15

Romeinen 16: 1-16

Lessuggesties

- Blader met de leerlingen enkele tijdschriften door en bespreek op welke manier de vrouwen in beeld worden gebracht.
- De leerlingen schrijven op hoe volgens hun mening man en vrouw binnen het huwelijk met elkaar om zouden moeten gaan. Welke gevolgen heeft dit voor de seksuele omgang tussen man en vrouw?
- Bespreek met de leerlingen de stelling: *het is niet de buitenkant die telt maar de inhoud die telt*. Zijn ze het hiermee eens of oneens? Waarom?
- Tel in Romeinen 16 het aantal mannen en vrouwen en omschrijf hun functie/titel (zie info 2)
- Een verhaal apart is Junia(s) in Romeinen 16:7. Afhankelijk van de bijbelvertaling die men raadpleegt gaat het hier over een vrouw of een man. Bespreek dit verschijnsel met de leerlingen (zie info 3).

4. Didactisch materiaal

- *Armoede... liever kwijt dan rijk!* (Jak. 2:14-18) HGJB-Jongerenmap, katern 4b.
- God gezocht deel 1, Youth for Christ – Bijbelstudiemateriaal, 1995, hfdst. 10: Man – vrouw: een wederzijds samenspel, *Waarom worden vrouwen in de bijbel achtergesteld?* pp. 64-69
- *Met eigen ogen, commentaar op de bijbel vanuit het perspectief van vrouwen*
Redactie: Carol A. Newsom en Sharon H. Ringe. Meinema, Zoetermeer
- *Bijbel in vrouwelijke perspectief*, Louise Schottroff e.a. Ten Have, Baarn.
- *Vrouwen in de gemeente van Christus*, George en Dora Winston, Novapres, Apeldoorn
- *Wat & Waarom ik geloof*, 2007: De plaats van de vrouw in de kerk, M. Tensen, pp. 282-284
- *Febe, Prisca en Junia: Vrouwen en leiderschap in de brieven van Paulus*, in Paulus (Verslagboek Vliebergh-Sencieleergang. Bijbel 2003) / Frans Van Segbroeck (ed.). R. Bieringer, 2004, Leuven: Acco 157-202.

INFO 1: De terugkeer

Ik zat die namiddag zoals gewoonlijk op de grond met mijn rug tegen de open deur. Zo kon ik wat indommelen en tegelijk er over aken dat er toch niemand binnen kon komen. Gisteren had ik de straatjongen, die stiekem over mijn benen wou stappen, nog op tijd bij zijn kleed vastgepakt. De jongen viel pardoos op zijn neus en begon luid te wenen. Iedereen werd wakker in huis. De oude slaaf, die in het donker hoekje van de kleine vestibule sliep, begon mij uit te schelden. Ik moest naar de meester, die ik niet altijd begrijp. In plaats van die jongen een flinke mep te geven, kreeg dat kleine rot ventje een stuk brood en drie olijven. Toen hij meteen uitgehuild was, vertelde de meester hem dat het zijn eigen schuld was dat hij zo hard op zijn gezicht gevallen was en dat hij een bloedneus had opgelopen. “Je sluipt nooit ongevraagd een huis binnen! Begrepen! Dat moet je vragen aan de man, die de deur bewaakt!”, zei de meester. “Als je nog eens zo’n grote honger hebt, moet je maar gewoon vragen of je binnen mag en dan mag je misschien binnen en krijg je misschien nog eens een stuk brood met drie olijven.”

De jongen was vandaag teruggekeerd maar wilde niet met zijn stuk brood en zijn drie olijven van voor de deur weg. Het maakte niet uit hoe hard ik ook begon te schelden. Ik durfde trouwens niet erg luid te schelden. Mijn meester heeft dat niet graag. Op het einde van de straat stonden andere straatjongens te wachten. “Ze gaan mij afranselen en mijn stuk brood afnemen!”, zei de jongen. “Eet je brood maar op het bankje voor ons huis”, zei de oude slaaf. De straatjongen in de verte maakte hun lotgenootje met gebaren duidelijk wat hem straks te wachten stond. Ik ging weer rustig zitten met de rug tegen de open deur en de benen over de stoep, want naar mijn eerlijke mening was de siësta nog lang niet gedaan. ‘t Was nog veel te warm om de binnenkoer op te ruimen. Ik was weer zachtjes ingedommeld toen een schaduw mij deed opschrikken. Ik keek op, gereed om een indringer tegen te houden, maar ik zag alleen een man bij de deur staan. Hij zag er uit als een slaaf. Hij kwam waarschijnlijk uit een andere stad want zijn kleren en zijn haar waren vol witte stof. Waarom ik hem met “u” aansprak weet ik niet. Ik vroeg:

- Wat kan ik voor u doen?
- Mag ik jou vragen of hier nog altijd de heer Filemon woont?
- Dat is mijn meester.
- Mag ik jou om een dienst vragen?

Ik stond recht. Wat was dat nou? Ik sta in dienst van Filemon, mijn meester, en niet van de eerste de beste voorbijganger. Nu ik recht stond zag ik dat de man een eerlijk gezicht had, met zwarte ogen die je recht aankeken. Waarom had hij zich niet aan de fontein gewassen?

- Ik dien mijn meester en niemand anders, zei ik.
- Natuurlijk, zei de man, maar ik heb een brief voor je meester. Kun jij die onmiddellijk afgeven?

“Midden in de siësta?”, dacht ik. Ik probeerde tijd te winnen.

- En wie is jou meester? vroeg ik, want aan zijn kleren zag ik wel dat hij ook maar een gewone slaaf was, zoals ik. Het antwoord liet wat op zich wachten.

- Mijn kurios is ver en nabij., zei hij toen op een toon alsof hij een geheim verklapte.

Ik vervloekte hem binnensmonds, want in dit huis mag je niet vloeken. Sinds de volle maand nu, dat ik bij mijn nieuwe meester ben heb ik maar één keer slaag gekregen en dat was omdat ik zei: “Zeus mag van de Olympus vallen, ik heb die pot...” Ik vloog van de slag, die de meester mij toediende, met mijn achterwerk op de harde vloer van ons binnenplein. Ik vloekte binnensmonds dus, omdat ik kwaad was op die stomme man, die de siësta kwam verstoren. Ik zei tegen die vreemde slaaf:

- Wie ben jij dan?

- Dat doet er niet toe, hier de brief... Wil je die aan je meester Filemon afgeven? Kijk, zijn naam staat er op.

Sinds de korte tijd dat ik in het nieuwe huis ben, had ik al enkele letters leren lezen. “Je moet kunnen lezen als je voor mij werkt”, had de meester gezegd. “Je hebt nog geen baard dus kun je nog goed leren lezen.”, had hij er aan toegevoegd. Zijn zoon Archippus leerde mij met veel geduld elke dag de letters van het Griekse alfabet. Ik herkende inderdaad een grote Fi, de eerste letter van de naam van mijn meester. Een brief voor mijn meester moest ik wel aannemen. Ik nam de brief aan en liep naar binnen. De oude slaaf, die in het donkere hoekje van het voorportaal sliep tijdens de siësta, sliep blijkbaar niet. Hij vroeg mij wat er aan de hand was. Ik vertelde hem van de brief.

- Ga maar naar de meester, zei hij.

Dat is gemakkelijk gezegd! Ik mag niet ongevraagd de kamer van de heer van het huis binnengaan en natuurlijk al helemaal niet de kamer van de vrouw van het huis. Haar slavin loopt binnen en buiten alsof het normaal is maar ik zou het niet moeten proberen. Ik loop heel langzaam over de kleine binnenkoer en stap even langzaam de twee treden op van de deur van de kamer van de meester. Mijn hart klopt wat harder. Als de meester nog slaapt, wat dan? Ik kan hem toch voor een stomme brief niet wakker maken? Wanneer ik in de deuropening sta en geen stap verder durf te zetten hoor ik gelukkig zijn stem:

- Wat is er aan de hand?

- Een slaaf staat buiten en heeft voor u een brief afgegeven, zeg ik.

- Kom binnen.

Ik geef de brief af en blijf staan met de handen op de rug wachtend op wat mijn meester zou bevelen. Hij vraagt:

- Wie is die slaaf buiten?

- Ik weet het niet, meester. Ik heb die slaaf nog nooit gezien in onze straat.

- Hoe ziet hij er uit?

- Zwart krulhaar, wit van de stof van de weg en een versleten kleed ook vol witte stof.

- Ga nu maar, zei de meester.

In de straat begon er wat animatie te komen. De jongen had zijn brood en olijven opgegeten maar zat nog steeds op het bankje. Tegenover ons huis zat de man van de brief in de schaduw op de bank van de overburen. Hij keek nieuwsgierig naar mij. Ik deed hem teken dat ik de brief had afgegeven. De winkelier op de hoek trok voorbij met zijn ezel en zei:

- Groeten aan je meester en ook aan vrouw Apfia

- De groeten terug, zei ik, en brengt de volgende keer betere uien. De laatste die je zoon bracht waren zo klein en zo droog.

- Hoe durf je!, zei de gekrenkte koopman kwaad. De beste uit mijn voorraad!

Plots hoorde ik binnen mijn naam roepen. Ik haastte mij naar binnen, bang dat ik iets verkeerd had gedaan. Mijn meester stond op het binnenpleintje.

- Waar is die man, die je de brief heeft overhandigd?, vroeg hij?

- Buiten op de bank van de overburen, zei ik.

- Haal hem onmiddellijk, zei mijn meester.

Ik haastte mij naar buiten, schudde de man bij de schouder want hij was in slaap gevallen en zei:

- Vlug, mijn meester wil je onmiddellijk spreken!

De man stond op. Hoewel ik overtuigd bleef dat de man maar een gewone slaaf was, maakte hij daar, staande in ons smal straatje een grote indruk op mij. Zou hij een verkleedde Romeinse ambtenaar zijn of een prins van een barbarenvolk? Zijn blik was rustig en zacht en toch had ik de indruk dat hij zijn hart in zijn keel voelde kloppen. “Een vreemde man”, dacht ik bij mijzelf, toen ik zijn rug zag verdwijnen in de deuropening van het huis van mijn meester. Hij had nog geen stap binnengezet of ik hoorde de stem van de oude slaaf brullen.

Dat was anders zijn gewoonte niet. Toen ik mijn hoofd door de deuropening stak zag ik de oude slaaf met rood aangelopen gezicht, die de man hardhandig tegenhield. Hij schreeuwde zo hard dat ik niet begreep wat hij zei. Eindelijk hoorde ik een naam – Onesimus – en die naam scheen bij de oude slaaf de grootste woede op te wekken. Toen verscheen er een hand op de schouder van de oude slaaf, de hand van de meester. En de oude slaaf zweeg en werd lijkbleek. Ik hoorde de oude slaaf prevelen:

- Hij gaat hem doodgeselen!

Ik zag in de binnenkoer de man geknield voor de meester. Ik hoorde niet wat er werd gezegd. Toen boog de meester zich over de man en richtte hem op. Hij omarmde hem.

- Dat heb ik nooit gezien, prevelde de oude slaaf, die nog altijd lijkbleek was.

Onesimus! Terug... Een broeder... Toch niet waar en dan nog, je mag niet weglopen! En je meester ook niet bestelen!

Een ogenblik later werd ik op de binnenkoer geroepen. De meester sprak met de man, die dus Onesimus heette. Die naam betekent 'de bruikbare'. Het is een slavennaam. De meester zei luider zodat ik het ook kon horen:

- Maak de kamer voor rabbi Paulus gereed, de jonge slaaf zal je brengen.

Op de verdieping was er inderdaad een logeerkamer, die altijd klaar moest zijn want je weet nooit. Elke dag kan er iemand komen, zei de meester. Het was onder andere mijn taak die kamer steeds schoon te houden. Een gemakkelijk taak want er kwam niemand tot nu toe.

Onesimus had dus niets te doen daar boven aan die kamer. Hij zei toch:

- Er moet altijd een lamp zijn met voldoende olie want Paulus, onze geliefde apostel, leest hele nachten lang.

Wat was dat voor een man, dacht ik bij mezelf. Waarom heet hij 'klein' en van wie is hij apostel?

De eerste dag van de week is er van zonsopgang af volk in huis bij ons. Zij gaan dan allemaal zitten in de kamer van de meester: mannen en vrouwen, slaven en slavinnen. Gek, maar het is zo. En dan hoor ik ze zingen en de meester spreekt hen toe. De slaven en de slavinnen blijven niet lang wan zij kunnen niet zomaar een arbeidsdag van een meester stelen. Soms komen zij terug voor de maaltijd maar vaak zijn ze te laat. Toch is er altijd nog eten voor hen. Als iedereen weg is en ik de deur voor de nacht moet sluiten, dan krijg ik ook een extra portie.

Voor mij mag het elke dag een eerste dag van de week zijn, want zo noemen de mensen van dit huis de dag van de week gewijd aan de zon. Buitenshuis mag ik daarover nooit vertellen. Ik doe dat ook niet want ik heb het in dit huis helemaal zo slecht nog niet in vergelijking met andere slaven in de straat. De deurwachter van de overburen loopt mank omdat zijn meester in een zatte bui hem geslagen heeft.

De eerste die kwam aankloppen op de eerste dag, was de slaaf van de winkelier. Hij was opgewonden want hij had gezien dat Onesimus terug was maar over geseling of zo had hij niets gehoord. Hoe kon dat? Vorige week hadden zij nog drie weggelopen slaven gekruisigd. Ik had het te druk met al de mensen die binnenkwamen. Ik moest hen leren herkennen, hun naam onthouden en hen groeten zoals de Joden doen: Sjaloem! Ik werd door de vrouw van het huis geroepen om binnen kruiken te dragen en voedsel op te halen uit de voorraadkamer.

Er was al veel volk bij de meester. Ik hoorde telkens de naam 'Onesimus' noemen maar Onesimus had ik vandaag nog niet gezien. Toen zag ik hem de binnenkoer oversteken. Hij had een nieuw wit kleed. De meester zou mij ook eens een nieuw kleed mogen betalen. Ik loop nog altijd rond in de versleten kleren van mijn vroegere meester, die is dood gegaan. Tot mijn grote verbazing zag ik Onesimus bij de meester binnengaan alsof hij daar thuis was. Als de meester begon te spreken had hij altijd grote moeite om de mensen te doen zwijgen.

Onesimus ging niet op de grond zitten. Door de deuropening zag ik hem in het midden staan. Ik bleef kijken hoewel ik aan de poort werd verwacht om de oude slaaf af te lossen. Die kwam voorbij en met een gebaar maakte hij mij duidelijk dat ik op de poort moest letten. Ik bleef

toch staan, midden op de binnenkoer en niemand zei iets tegen mij. Iedereen was in de kamer van de meester waar het doodstil was. Toen knielde Onesimus en zei met een duidelijke stem:

- Ik heb gezondigd tegen God en tegen u, mijn meester.
- Dat weten wij, hoorde ik de stem van de meester zeggen. Ga zitten, maar blijf in het midden. Ik zal een brief betreffende onze weggelopen slaaf voorlezen.

De meester schraapte zijn keel en las:

Paulus, ...

Hij moest de lezing al onderbreken want het rumoer dat ontstond was groot. Van verwondering riepen de mensen door elkaar 'Ho!' en 'Ah!' en andere dingen. Toen het weer stil was geworden, hervatte de meester:

Paulus, een gevangene van Christus Jezus (Je hoorde de teleurstelling van de mensen. Een stem zei: 'Alweer!') en Timoteüs (weer bewonderingsuitingen maar minder dan voor Paulus) aan de geliefde Filemon (dat is mijn meester). Maar wat is er aan de deur? Ik ren er naar toe. Hou toch op met kloppen!

- Sjaloom, zegt een lief meisjesstem.
- Je bent te laat..
- Mijn meester komt zo, houdt de deur open!

Ik kijk in de straat. De meesteres praat nog met de winkelier. Ik heb nog een ogenblik om een kusje te bedelen maar tegen mijn verwachting in zegt de lieve stem:

- Je bent lief, maar wij doen dat niet.
- Je meesteres is nog op de hoek van de straat.
- Hou je handen thuis! Ik wil ook worden gedoopt!

Wat is dat nu voor onzin! Gelukkig heeft zij aan haar meesteres niets gezegd maar waarom is dat lief meisje zo preuts? Ik wilde ze alleen maar een zoen op de wang geven. Toen de meesteres ook binnen was ben ik stiekem weer gaan luisteren. Ik was benieuwd wat er in de kamer van de meester gebeurde. Ik zag Onesimus door de deuropening; hij knielde voor de meester, die tegen hem sprak:

- Sta recht, je bent een broeder, laten wij de vredeskus wisselen!

En ik zag opnieuw het onmogelijke: de weggelopen slaaf en de meester, die elkaar omhelsden. De mensen in de kamer gingen ook staan. Mannen en vrouwen liepen naar Onesimus toe om hem op hun beurt te omhelzen. Het werd daar een drukte van jewelste! Ik moest weer naar de deur omdat de winkelier zijn slaaf kwam roepen.

- Die luiaard had al lang terug moeten zijn, de bestellingen moeten de deur uit!

Ik hoorde nu zingen in het huis:

Loof de HEER, want hij is goed,
eeuwig duurt zijn trouw.

Zachtjes sloop ik de kamer van mijn meester binnen en trok aan het kleed van de slaaf, die het dichtst bij de deur zat. Als mijn meester mij maar niet ziet, dacht ik. De slaaf begreep onmiddellijk waarover het ging. Een ogenblik later verliet hij met de slaaf van de winkelier en andere slaven het huis, druk pratend over wat zij hadden meegemaakt.

Onesimus is lang in huis gebleven. Een slaaf hoort bij zijn meester. Maar soms twijfelde ik of hij echt een slaaf was, zoals ik. Hij leek wel een familielid te zijn, of een goede vriend. Die Paulus, waarover zij het hadden is nooit gekomen. Andere reizigers hebben wel in de kamer, die altijd gereed staat, gelogeed. Vlug na de thuiskomst van Onesimus is Timoteüs, 'de broeder' gekomen. Hij had een bedrag bij zich dat Paulus aan mijn meester verschuldigd was. Mijn meester wilde dat geld niet aannemen maar hij moest. Die kleine Paulus wordt stipt gehoorzaamd, ook door de meesters. Het slavinnetje waarop ik verliefd was, werd gedoopt in de rivier buiten de stad. Onesimus is na een jaar of wat weer vertrokken. Hij leerde niet alleen

lezen maar hij mocht in de kamer van de meester op de eerste dag van de week de mensen toespreken.

- Die wordt nog bisschop, hoorde ik iemand zeggen.

De jongen van het stuk brood en de drie olijven werd doodziek in huis opgenomen en is vlug gestorven. De oude slaaf is nu ook dood. Ik ben nu de officiële deurwachter en slaaf voor alle klusjes. Als de barbier in huis is moet zijn slaaf nu ook mijn baard afscheren. Ik zou willen trouwen met het slavinnetje dat ik heb zien dopen in de rivier maar zij aarzelt. Als ik tegens de siësta teen de deur zit, denk ik steeds meer aan die vreemde kurios, waarover de mensen in het huis van mijn meester altijd spreken. Misschien stapt hij eens op een goeie middag over mijn benen om zijn vrienden in dit huis te bezoeken...

Hugo Van de Walle

INFO 2: De vrouwen in Romeinen 16

In Rom.16:1 lezen we: “Ik beveel onze zuster Febe bij u aan, die in dienst staat van de gemeente in Kenchreeën”. “Die in dienst staat van” is een nogal vrije vertaling van het woord *diakonos*, dat diaken of diakones betekent. Febe is niet iemand die hier en daar een beetje helpt of dient (hoe lovenswaardig dat op zich ook is), zij wordt de diakones van een welbepaalde gemeente genoemd. Het woord *diakonos* duidt in het Nieuwe Testament (bijv. Fil.1:1 en 1 Tim.3:8,12) op een ambt, een zekere positie die men inneemt in de gemeente. Nu staat er van Febe in Rom.16:2 ook dat: “ze is velen tot steun geweest”, opnieuw een wat versluierende vertaling voor het Griekse *prostatis*. Het hieraan verwante werkwoord *proistemi* of *proistamai* betekent: leiding geven, zoals in Rom.12:8: “Wie leiding geeft ...” en 1 Thess. 5:12. *Prostatis* betekent ‘patrones’ of ‘beschermster’. Dus: iemand die in de positie staat, de macht heeft, anderen te beschermen en te helpen. Febe is zij van bijzonder belang geweest voor de apostel Paulus, die haar bij de Romeinen speciaal aanbeveelt.

Zeer opmerkelijk is dat Paulus in Rom.16:3 Prisca vóór haar man Aquila noemt, bepaald ongehoord naar joodse maatstaven. Dat kan betekenen dat Prisca zich, meer dan haar echtgenoot, ontwikkeld had tot een invloedrijk lerares. Haar naam wordt zelfs genoemd voor die van haar man als ze de in de Schriften doorknede Apollos (een man n.b.) door een betere uitleg van die Schriften op het rechte spoor brengen (Hand.18:24-26).

In Rom.16 worden nog andere vrouwen bij name genoemd. In vers 6 gaat het over een Maria, die zich veel moeite heeft getroost. Ook Tryfena en Tryfosa hebben hard gewerkt in de Heer, evenals Persis (vers 12). In de verzen 13 en 15 worden genoemd: de moeder van Rufus, Julia, en de zuster van Nereus. Ook zij moeten in aanzien zijn geweest in de gemeente van Rome. Dat Paulus – tegen de joodse gewoonte in – al deze vrouwen met name noemt, betekent uiteraard dat zij zich in de gemeente te Rome onderscheiden hebben. Zij hebben wat te betekenen in de gemeente. Een verhaal apart is Junia(s) in Rom 16:7. Zie hiervoor INFO 3.

Uit: D. De Waele, ‘*De Vrouw moet zwijgen in de Gemeente*’: Een onderzoek naar de inhoud, grond en draagwijdte van de twee zwijgtteksten bij Paulus. Brussel 1991 – 1992, 7-8 (bewerkt)

INFO 3: Andronikus en Junia(s)

Rom 16:7 in vijf vertalingen

HERZIENE STATENVERTALING (2011): Groet Andronicus en **Junias**, mijn familieleden en mijn medegevangenen, **die** in aanzien zijn **bij de apostelen**, die al eerder dan ik in Christus waren.

NBG (1951): Groet Andronikus en **Junias**, mijn stamgenoten en medegevangenen, **mannen onder de apostelen** in aanzien, die reeds voor mij in Christus geweest zijn.

WILLIBRORDVERTALING (1975): Groet Andronikus en **Junias**, mijn landgenoten en medegevangenen, **mannen** van aanzien **onder de apostelen** die al eerder christenen waren dan ik.

HERZIENE WILLIBRORDVERTALING (1995): Groet Andronikus en **Junia**, mijn landgenoten en medegevangenen, **mensen** van aanzien **onder de apostelen**, die al eerder dan ik in Christus waren.

NBV (2004): Groet Andronikus en **Junia**, mijn volksgenoten die met mij in de gevangenis hebben gezeten, **die als apostelen** veel aanzien genieten en die eerder dan ik één met Christus zijn geworden.

Laat de leerlingen de verschillen tussen de vertalingen vaststellen en ga met hen op zoek waardoor dat verschil zou veroorzaakt kunnen zijn.

Achtergrondinfo

Junias vs. Junia

Oudere vertalingen, zoals de NBG 1951 en de (Herziene) Statenvertaling, hebben niet 'Junia', maar 'Junias', wat net als Andronikus een mannennaam is. Nieuwere vertalingen zoals de herziene Willibrordvertaling (1995) en de NBV (2004) hebben niet 'Junias' maar 'Junia', wat een vrouwennaam is.

Waar komt dat verschil vandaan?

Dit heeft te maken met het Griekse origineel. Daar staat 'Iounian', een accusativus.

Afhankelijk van de accenten die men hier bijvoegt (en die in de originele tekst niet staan) is de oorspronkelijke naam *Junia* of *Junias*.

Is de keuze dan om het even? Niet helemaal. De eerste naam, Junia, is een veel voorkomende vrouwennaam in de Romeinse wereld. Alleen al in Rome heeft men zo'n 250 inscripties gevonden verwijzend naar vrouwen met de naam Junia. De naam is vaak verbonden met vrijgelaten slavinnen, die in dienst zijn geweest van het huis van de 'Junii' (een belangrijke Romeinse familie).

De tweede naam, Junias, is een naam waarnaar men in de ons bekende Griekse en Latijnse literatuur uit bijbelse tijd tevergeefs heeft gezocht. De suggestie dat het om een contractie zou kunnen gaan van de 'Junianus' is op zich niet onmogelijk, maar verandert niets aan het feit, dat de naam blijkbaar niet gangbaar was. Het lijkt dus het meest waarschijnlijk dat het hier gaat om 'Junia', een vrouw dus, hoewel absolute zekerheid op dit punt nooit mogelijk zal zijn. De gedachte dat Andronikus en Junia een koppel waren (zoals Prisca en Aquila) ligt ook voor de hand, maar kan evenmin bewezen worden. De introductie van het woord 'mannen' in de

vertaling van het voegwoord (NBG51 en Willibrord75) heeft geen taalkundige of grammaticale grond. De vertaler is hier eenduidiger dan het origineel.

Junia of Junias, een vrouw of een man, wat maakt het uit?

Toch wel iets. Als er in de Bijbel vol respect over een vrouw gesproken wordt, dan moeten wij die vrouw niet in een vertaling laten verdwijnen. Dat is een kwestie van eerlijkheid en rechtvaardigheid. Er komt echter nog meer bij kijken. In het tweede deel van deze zin komen beiden namelijk in de kring van de apostelen terecht. Junia wordt daar samen met Andronikus als gelovigen van het eerste uur, geprezen. In de NBV worden zij zelfs tot ‘apostelen’ gepromoveerd. ‘Andronikus en Junia [...] *die als apostelen* veel aanzien genieten’.

Was in de vorige alinea NBG1951 te stellig in haar identificatie van de beiden als mannen, nu gaat de NBV op haar beurt ook onzorgvuldig te werk en wil eenduidiger zijn dan het origineel. Het Grieks idioom laat in het midden hoe de verhouding tussen Andronikus en Junia en de apostelen is. Zij zijn “aanzienlijken bij de apostelen”. Grammaticaal kan dat gelezen worden alsof ze apostelen zijn (“onder de apostelen zijn zij aanzienlijken”), maar evengoed kan dat geïnterpreteerd worden in die zin dat ze door de apostelen bijzonder gewaardeerd worden (“zij zijn in aanzien bij de apostelen”). De Herziene Statenvertaling heeft in haar

letterlijkheid de ambiguïteit van het origineel behouden. Een verdere taalkundige analyse kan hier geen uitsluitel geven.

Tenslotte: De Griekssprekende kerk heeft over het algemeen de naam ‘Junia’ gelezen en aan een vrouw gedacht (bijv. Chrysostomus). Samen met Andronikus heeft zij op de orthodoxe feestkalender haar eigen feestdag: 17 mei. Dan wordt hun beider uitzonderlijke vroomheid in herinnering geroepen. Zij hoorden bij de allereerste christenen en hebben geleden om Christus’ wil. Dat tekent hen en dwingt respect af, de vrouw zo goed als de man.